

Інститут розведення і генетики тварин УААН

ІНТЕГРАЛЬНА ОЦІНКА ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ РОЗВЕДЕННЯ М'ЯСНОЇ ХУДОБИ

Висвітлено методичні підходи до проведення інтегральної порівняльної оцінки економічної ефективності розведення м'ясної худоби. Вона ґрунтується на визначенні системи абсолютних та відносних показників ефективності виробництва яловичини, які класифікуються за віддачею поточних затрат, живої праці та виробничих фондів і зведенні їх в інтегральний індекс економічної ефективності.

Головною метою будь-якого підприємства в умовах ринку є задоволення попиту споживачів на відповідну продукцію або послуги. Цього можна досягти за умови підвищення економічної ефективності виробництва, тобто реалізації необхідної кількості продукції високої якості за доступними цінами.

Отже, в суспільстві із соціально орієнтованою економікою економічна ефективність будь-якої галузі розглядається як багатомірне явище, що вміщує в собі кількість, якість та економічність продукції, одержаної в результаті взаємодії особистого і речового факторів — людей, предметів праці та засобів праці. Однак існуюча система показників економічної ефективності розведення м'ясної худоби не відповідає цьому критерію, оскільки вона є розрізненою і не має зв'язку з факторами виробництва. Наприклад, показники "вироблено живої маси на 1 корову зі шлейфом, ц"; "витрати кормів на 1 ц живої маси, ц к. од."; "собівартість 1 ц живої маси, грн" не характеризують віддачу трудових, кормових, матеріальних, фінансових ресурсів. Крім того, вказані показники не сумірні між собою.

У зв'язку з цим було поставлено за мету обґрунтувати методичні підходи до інтегральної порівняльної оцінки економічної ефективності розведення м'ясної худоби і провести її на конкретному прикладі.

Матеріали і методи досліджень. Методологічною основою дослідження слугували наукові основи економічної теорії щодо

взаємозв'язку та взаємодії особистого і речового факторів виробництва, оцінки економічної ефективності [1–5].

Використано результати виробничо-фінансової діяльності приватного сільськогосподарського підприємства "Абердин" Рівненської області. У процесі дослідження застосовано методи порівняння, варіаційної статистики, індексний аналіз.

Результати досліджень. Під економічною ефективністю суспільного виробництва розуміється ступінь використання виробничого потенціалу, який визначається співвідношенням результатів і затрат виробництва. Чим вищий результат при однакових затратах, тим швидше він збільшується з розрахунку на одиницю усереднених або нормативних затрат праці, тим вища ефективність праці [1].

Суть проблеми підвищення економічної ефективності виробництва продукції м'ясної худоби полягає в тому, щоб кожна одиниця трудових, матеріальних, фінансових ресурсів забезпечувала істотне збільшення обсягів виробництва продукції і доходу.

Встановлено, що на рівень ефективності розведення м'ясної худоби впливають наступні фактори:

- жива праця — чисельність працівників, зайнятих у м'ясному скотарстві (Чп);
- засоби праці — поголів'я худоби (Мх), вартість основних виробничих фондів м'ясного скотарства (Вф);
- предмети праці — обсяг витрачених на м'ясну худобу кормів (Км).

Відношення величини живої маси (Жм) м'ясної худоби до відповідних параметрів зазначених факторів дасть змогу провести кількісну оцінку ефективності м'ясного скотарства:

- продуктивність праці (Пп) — вироблено живої маси м'ясної худоби на одного працівника: $Пп = Жм / Чп$;
- фондвіддача (Фв) — вироблено живої маси на 100 грн основних виробничих фондів: $Фв = Жм / Вф / 100$;
- продуктивність м'ясної корови (Пк) — вироблено живої маси з розрахунку на одну корову зі шлейфом (Кш): $Пк = Жм / Кш$;
- оплата корму (Ок) — вироблено живої маси на 1 ц к. од. (Ко): $Ок = Жм / Ко$.

На підставі фактичних даних визначено абсолютну кількісну та відносну індексну оцінку ефективності розведення м'ясної худоби в ПСП "Абердин" Рівненської області за 2000 — 2001 рр. (таблиця).

Користуючись даними таблиці, неможливо зробити певний узагальнюючий висновок щодо ефективності розведення м'ясної худоби

Абсолютна і відносна оцінка ефективності розведення м'ясної худоби в ПСП "Абердин" Рівненської області

Показники	Роки		Індекс (2001 до 2000)	
	2000	2001		
Продуктивність праці, ц	101,06	97,29	Індекс продуктивності праці (Іпп)	0,962
Фондовіддача, ц	0,34	0,36	Індекс фондовіддачі (Іфв)	1,058
Продуктивність корови, ц	3,91	3,8	Індекс продуктивності корови (Іпк)	0,971
Оплата корму, ц к.од.	0,69	0,68	Індекс оплати корму (Іок)	0,985

з кількісного боку, оскільки абсолютні й відносні показники не сумірні. Щоб звести їх в один індекс, користуються формулою визначення середньгеометричної величини (\bar{x}_g).

У нашому випадку індекс розведення м'ясної худоби, що характеризує її з кількісного боку, матиме такий вигляд:

$$I_k = \sqrt[4]{I_{пп} \frac{Жм}{Ч} \times I_{фв} \frac{Жм}{Вф} \times I_{пк} \frac{Жм}{Кш} \times I_{ок} \frac{Жм}{Ко}};$$

$$I_k = \sqrt[4]{0,96 \times 1,058 \times 0,971 \times 0,985}.$$

Враховуючи, що число дат більше трьох і добути корінь четвертого степеня складно, значення середньгеометричної знаходимо логарифмуванням величин, які входять до основної формули:

$$Lg \bar{x}_g = (Lg x_1 + Lg x_2 + Lg x_3 + Lg x_4) / n.$$

Знаходимо логарифми вказаних індексів і підставляємо їх у формулу:

$$Lg \bar{x}_g = (0,009850 + 0,0374 + 0,009899 + 0,009848) / 4 = 0,0167.$$

Антилогарифм середнього логарифму дорівнює 1,04, що відображає середній темп динаміки індексу кількості.

Якісний бік розведення м'ясної худоби характеризують такі показники: "індекс виходу туші" (Івт) — відношення маси туші (Мт) до передзабійної живої маси (Пжм); "індекс м'ясності" (Імс) — відношення маси мускульної тканини і жиру туші (Мт) до кісток і сухожилок

(Кс). Зведений індекс ефективності, який характеризує якісний бік розведення м'ясної худоби (Ія), виражається формулою:

$$I_a = \sqrt{I_{вт} \frac{M_t}{П_{жм}} \times I_{мс} \frac{M_t}{K_c}}$$

Підставляємо у формулу розрахункові дані, одержані на основі результатів забою худоби: $I_a = \sqrt{1,053 \times 1,016}$. Одержуємо $I_a = 1,034$.

Економічний бік ефективності розведення м'ясної худоби характеризують показники "собівартість", "дохід".

Шляхом зіставлення фактичних параметрів показників у базовому і порівнюваному періодах визначаємо індекси ефективності м'ясного скотарства, що характеризують його з боку економічності:

I_z — індекс затрат на реалізовану продукцію — 1,148;

I_d — індекс доходу від реалізації — 1,179.

У зв'язку з тим, що величина індексу затрат знижує ефективність і має від'ємний знак, а індекс доходу — додатний, індекс економічності розраховується як різниця між величинами зі значенням плюс і мінус.

$$I_e = I_d - I_z; I_e = 1,179 - 1,148 = 0,031.$$

Таким чином, на основі розрахунків одержано числові величини трьох зведених індексів: індекс кількості — 1,040; індекс якості — 1,034; індекс економічності — 1,031. Кожен з них зокрема відображає середній розмір ефекту. Вони між собою перетинаються. Тому рівнодійною між ними виступає їхня сума. Дані ефекти послідовно накладаються один на одного. Отже, їхня інтегральна величина має визначатися за принципом суми [3]. На основі вищевказаних трьох індексів інтегральний індекс економічної ефективності м'ясного скотарства (I_{ee}) визначаємо за формулою:

$$I_{ee} = I + (T_p I_k + T_p I_a + T_p I_e), \text{ де } T_p \text{ — темп приросту.}$$

У нашому прикладі інтегральний індекс ефективності м'ясного скотарства становить $1 + (0,04 + 0,034 + 0,031) = 1,105$. Це означає, що на 10,5% зросла сумарна ефективність м'ясного скотарства в ПСП "Абердин" Рівненської області при позитивному зрушенні з кількісного боку на 4,0; з якісного — на 3,4 та з економічного боку — на 3,1%.

Висновки. Проведення інтегральної оцінки ефективності розведення м'ясної худоби дає змогу сформуванню системи показників, які відображають різноманіття форм прояву економічної ефективності, визначити конкретні фактори, що її зумовлюють, та шляхи посилен-

ня їхнього впливу на кінцеві результати інтенсивного розвитку м'ясного скотарства.

1. *Основи економічної теорії*: Підручник. Кн. 1 / За ред. Ю.В. Ніколенка. — 2-ге вид., перероб. і доп. — К.: Либідь, 1998. — С. 25—30.

2. *Калина А.В.* Организация и оплата труда в условиях рынка (аспект эффективности). Учебн. пособие. — 3-е изд., перераб. и усл. — К.: МАУП, 2001. — С. 3—6.

3. *Пилипенко И.И.* Экономическая эффективность и проблемы развития молочного скотоводства Украины: Автореф. дис. ... д-ра экон. наук. — К., 1992. — С. 44—48.

4. *Зубець М.В., Шаран П.І., Сірацький Й.З.* Економічна оцінка порід великої рогатої худоби. — К.: Аграрна наука, 1996. — С. 107—109.

5. *Зубець М.В., Тимченко О.Г., Козир В.С.* Довідник по м'ясному скотарству. — К.: Урожай, 1994. — С. 138.

Интегральная оценка экономической эффективности разведения мясного скота.

П.И. Шаран

Обосновано методические подходы к проведению интегральной сравнительной оценки экономической эффективности разведения мясного скота. Она базируется на определении системы абсолютных и относительных показателей эффективности производства говядины, которые классифицируются по отдаче текущих затрат, живого труда и производственных фондов и сведении их в интегральный индекс экономической эффективности.

The integral appraisal of economic efficiency breeding of the beef cattle.

P. Sharan

The article describes the methodical modes to conducting of the comparative appraisal of economic efficiency breeding of the beef cattle. The article establishes the definite system of the absolute and concerning indexes of efficiency of the beef manufacture, which classified by payment of carrying costs, lively work and production funds and their joining to the integral index of economic efficiency.